

De geaderde stekelhoren: een gevaarlijke roofslak?

Inge van Lente, Stichting ANEMOON

De geaderde stekelhoren, *Rapana venosa*, is een grote zeeslak met een dik en robuust slakkenhuis. Het oorspronkelijke leefgebied ligt in het noordwesten van de Stille Oceaan en loopt van Wladiwostok tot Taiwan. Na ongewilde introductie in de Zwarte Zee aan het begin van WO II, heeft de soort zich uitgebreid naar het Middellandse Zeegebied (Adriatische Zee), het noordwesten van de Atlantische Oceaan, Uruguay en Argentinië en in 2007 ook naar de Spaanse kust (Galicië). Daarna kwamen er meldingen uit Bretagne en, vanaf 2005, ook uit de Noordzee.

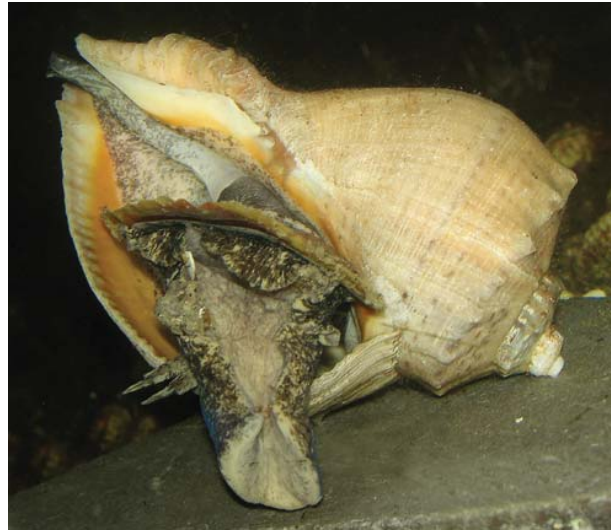
De geaderde stekelhoren is een vraatzuchtige carnivore roofslak, die grote invloed kan hebben op populaties van vooral tweekleppige schelpdieren en daarmee op het hele ecosysteem. Op plaatsen waar *Rapana* niet thuishoort, kunnen grote populaties ontstaan, zoals in de Zwarte Zee waar de soort aanzienlijke schade aan het ecosysteem toebrengt. De hoge leeftijd (ruim 15 jaar) en de enorme hoeveelheid nakomelingen (een enkel vrouwtje kan jaarlijks meer dan een miljoen embryo's produceren) dragen daaraan in negatieve zin bij. Doordat de soort planktonische larven heeft, kan de verspreiding snel gaan. De slakken groeien bovendien snel en zijn al na enkele jaren zo groot geworden dat ze zelf niet meer kwetsbaar zijn voor predatoren.

Uiterlijk

Het is een grote soort, die afmetingen bereikt tot 125x90x80 mm. Ze hebben een bolle, stevige schelp met een grote laatste lichaamswinding en een grote mondopening, die onderaan uitloopt in een gootje (het sifokanaal). De windingen hebben dwarsribben en dikkere en dunnere spiraalribben, waarop kleine knobbeltjes staan. Bovenaan de windingen staan ter hoogte van de dwarsribben puntige knobbels. De kleur is lichtbruin, met donkerbruine, vaak onderbroken streepjes op de spiraalkoorden. De mondopening is meestal opvallend geeloranje tot oranje-rood en kan worden afgesloten met een dik, hoornachtig, bruin afsluitdekseltje (operculum). De slakken zelf zijn bruin gemarmerd, hebben duidelijke koptentakels en een zeer sterke, gespierde kruipvoet.

Leefwijze en biotoop

Dieren tot ongeveer 7 cm leven op harde bodems, grotere zoeken zachte bodems op, waarin ze overdag volledig ingegraven zitten, met alleen de sifo daar bovenuit.

Geaderde stekelhoren (Foto: Arjan Gittenberger)

Ze zijn vooral 's nachts actief. De soort vertoont een aanzienlijke tolerantie voor lage zout- en zuurstofgehaltes en voor zowel lage als hoge temperaturen. Tijdens de winter trekken de slakken wel naar warmer, dieper water. Enige vervuiling wordt verdragen. Ze zetten eieren af bij een watertemperatuur boven de 18 graden Celsius. De eieren zitten in plasticachtige lichtbruine of gele 'eikapsels' van ca 3 cm hoog. Ze hebben ongeveer de vorm van een ijshockeystick: ze zijn smal aan de basis, worden naar boven breder met aan het uiteinde een sterke vlagvormige verbreding met een plat uiteinde. Ze worden in pakketten vastgeplakt op hard substraat.

Verspreiding

In 2005 werden in de zuidelijke Noordzee meerdere exemplaren gevangen ten westen van Scheveningen (nabij de Eurogeul). Ook tussen België en Engeland zijn inmiddels meermalen dieren opgevist. In december 2011 werd op het strand tussen Zandvoort en Bloemendaal de eerste lege schelp gevonden. Een en ander zou er op kunnen wijzen dat zich in de Noordzee een populatie aan het vestigen is. De nu opgeviste dieren stammen vrijwel zeker af van de populaties uit de Adriatische zee en Bretagne; onderzoek toonde namelijk geen genetische verschillen aan binnen deze groepen. Momenteel zijn de genoemde vondsten de enige bekende, er zijn dus nog geen sterke aanwijzingen dat zich van deze soort in de zuidelijke Noordzee nu al schadelijke populaties hebben gevestigd. Hoe de soort de Noordzee heeft bereikt is niet duidelijk, dit kan zowel onbewust met behulp van schepen zijn gebeurd (larven in

ballastwater of eieren als aangroei op scheepshuiden) of via natuurlijke dispersie van larven in zeewater, afkomstig van bijvoorbeeld de Bretonse populaties.

Schadelijk?!

De geaderde stekelhoren voedt zich vooral met tweekleppigen. Jonge exemplaren boren met hun rasptong (radula) een gaatje door de schelp van de prooi, injecteren daardoor verteringssappen en zuigen door het gat de opgeloste prooi op (ditzelfde doen ze met krabben). Oudere dieren omhullen de prooi geheel met hun sterke voet, tot de schelpen opengaan. Als dat niet gebeurt raspen ze een stukje van de schelpwand weg. De slakken eten daarnaast ook aas.

Een eventuele vestiging in de Noordzee zou zorgwekkend

kunnen zijn. Niet alleen kan de soort een grote concurrent worden van de inheemse wulk en soortgenoten, maar vooral de populaties tweekleppigen, waarvan onder meer kustvogels afhankelijk zijn, lopen dan mogelijk gevaar. Dit geldt niet alleen voor de diepere delen van het kustgebied, maar ook de ondiepere. Mossels, oesters en zelfs de grote strandgapers behoren allemaal tot de prooi van deze slakken, dus ook voor de aquacultuur is dit minder goed nieuws. Onze Zeeuwse schelpdierindustrie zit dan ook zeker niet te springen om deze exotische 'invaders'. Anders dan in de Zwarte Zee, met het relatief lage zoutgehalte, komen bij ons overigens wel predatoren voor, met name zeesterren, die de soort 'aankunnen'. Dat geldt echter alleen voor kleinere individuen. Grotere dieren hebben van niemand meer iets te duchten.

Mooi succes preventie verspreiding zonnebaars!

Wilbert Bosman & Jeroen van Delft, RAVON

Dankzij de uitzending van "Een Vandaag" op 12 juli jl. waarin Staatsbosbeheer, Stichting Bargerveen en RAVON uitleg gaven over de zonnebaars die Nederlandse wateren leeg eet, heeft Intratuin besloten direct met de verkoop van deze vis te stoppen.

Al in 2003 hield RAVON een stevig pleidooi om de verkoop van de zonnebaars te stoppen. Zij schreef hiertoe alle tuin- en aquariumcentra aan met de vraag deze vis uit het assortiment te nemen. Enkele "kleinere spelers" gaven daar toen gehoor aan, maar in 2010 besloot Aquadistri, de grootste importeur en leverancier van vijverproducten, de verkoop te stoppen. RAVON is zeer verheugd dat nu ook Intratuin deze verantwoordelijke stap zet.

De zonnebaars, een oorspronkelijk uit Noord-Amerika afkomstige vis is jarenlang als vijver- en aquariumvis verkocht. Ze is weinig specifiek in haar voedselvoorkeur en heeft nauwelijks natuurlijke vijanden. Eenmaal in een vijver of aquarium beland, plant ze zich zeer voortvarend voort. Dit leidt al snel tot overbevolking. Het overschot wordt vaak in geïsoleerde wateren als vennen en poelen vrijgelaten, waardoor deze invasieve exoot inmiddels in alle provincies is aangetroffen, met alle ellende van dien. In Noord-Brabant verdween bijvoorbeeld één van de vier vindplaatsen van de bedreigde knoflookpad door toedoen van deze vis.

Zonnebaars (Foto: Jelger Herder)

In opdracht van de provincie Noord-Brabant zoekt RAVON in samenwerking met de Bosgroep Zuid Nederland en Stichting Bargerveen naar methoden om de zonnebaars in geïsoleerde systemen te bestrijden.

Kijk voor meer informatie over de zonnebaars op www.ravon.nl of www.soortenregister.nl.

Op www.natuurbericht.nl is het item over Intratuin terug te lezen, inclusief een link naar de uitzending van Een Vandaag.